

prof. zw. dr hab. Mariola Bidzan

Instytut Psychologii UG

Gdańsk, 25 października 2018 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
mgra Piotra Jarzynkowskiego
WYPALENIE ZAWODOWE WŚRÓD PRACOWNIKÓW SZPITALNYCH BLOKÓW
OPERACYJNYCH
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Med. Marka Dobosza
i promotora pomocniczego: dr n. med. Janiny Książek

Problem wypalenia zawodowego (czy zespołu wypalenia sił) dotyczy przede wszystkim osób pracujących w zawodach społecznych, mających dużą styczność z innymi ludźmi. Wśród nich znajdują się przedstawiciele wszystkich zawodów medycznych.

Ponieważ praca w zawodach medycznych w ostatnich latach poddana jest dużym obciążeniom każdego rodzaju, zarówno związanym z niestandardowymi godzinami pracy, często dużym obciążeniem godzinowym, też w nocy i w weekendy, presją czasu, biurokratyzacją, stąd ważne jest monitorowanie tego zjawiska, nie tylko by było dobrze zdiagnozowane, ale by wdrożyć odpowiednią profilaktykę pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia, dostosowaną do potrzeb konkretnej grupy zawodowej.

Rozprawa doktorska Pana mgra Piotra Jarzynkowskiego dobrze wpisuje się w nurt poszukiwań uwarunkowań wypalenia zawodowego wśród pracowników szpitalnych bloków operacyjnych.

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska ma układ klasyczny, składa się z pięciu rozdziałów, dwóch teoretycznych i trzech empirycznych i liczy wraz ze *Streszczeniem w jęz. polskim i angielskim, Wstępem, Piśmiennictwem, Spisem tabel i Spisem rycin oraz Aneksem* 100 stron.

Przyjęcie takiej struktury pracy jest zgodne z wymaganiami, stąd od strony formalnej recenzowana rozprawa spełnia w pełni standardy stawiane pracom doktorskim o charakterze empirycznym.

Tytuł pracy w pełni odpowiada treściom w niej zawartym, jest stylistycznie i metodologicznie prawidłowy, daje potencjalnemu czytelnikowi wskazówkę, jakiego obszaru eksploracji naukowej dotyczy dysertacja.

Wstęp (2 strony) poza krótkim wprowadzeniem w problematykę badawczą przedstawia w sposób skrótowy, czego czytelnik może spodziewać się w pracy.

Lektura cz. teoretycznej pracy nie budzi większych zastrzeżeń.

Autor, na podstawie piśmiennictwa w rozdziale pierwszym *Wprowadzenie w problematykę zespołu wypalenia zawodowego* prezentuje zagadnienia pozwalające przyjrzeć się zagadnieniu wypalenia zawodowego od strony teoretycznej. I tak, wyjaśnia, co oznacza wypalenie zawodowe (tu mała uwaga, Autor pisze *pojęcie terminu wypalenia zawodowego*, czy nie lepiej albo *pojęcie* albo *termin*?), przedstawia mechanizm jego powstawania wraz z omówieniem czynników sprzyjającym powstawaniu wypalenia zawodowego. Po tym przedstawia i analizuje objawy wypalenia zawodowego oraz pokazuje dostępne metody profilaktyki i leczenia zespołu wypalenia zawodowego.

W rozdziale drugim *Wypalenie zawodowe wśród personelu medycznego* skupia się na szczególnie mu bliskiej grupie personelu medycznego, pokazując specyfikę pracy na bloku operacyjnym i związek tego typu pracy z wypaleniem zawodowym.

Treść tych rozdziałów stanowi dobrą podwalinę do podjętych badań i tworzy spójną całość.

Wśród istotnych walorów cz. teoretycznej rozprawy należy zwrócić uwagę na:

- uwzględnienie zagadnienia, jakim jest wypalenie zawodowe wśród pracowników bloków operacyjnych kilku placówek medycznych dwóch województw (pomorskiego i kujawsko-pomorskiego);
- syntetyczne ujęcie zagadnienia, komunikatywny język;
- choć piśmiennictwo nie jest zbyt bogate (129 pozycji), to starannie dobrane; powoływanie się zarówno na polskie jak i zagraniczne publikacje, zarówno klasyczne, jak i najnowsze.

Szkoda tylko, że zabrakło w nim powołania się na np. prace doktorskie, które powstały na macierzystej uczelni Doktoranta, np. recenzowana przeze mnie w 2016 roku praca Marzeny Barton *Strategie radzenia sobie ze stresem, a poziom satysfakcji zawodowej w pracy zmianowej pielęgniarek północnej Polski*, napisana pod kierunkiem prof. Aleksandry Gaworowskiej-Krzemińskiej, dotycząca też grupy pracowników medycznych (pielęgniarek), gdyż w pracy tej odnoszono się do wielu analizowanych przez Doktoranta zmiennych, wprowadzicie nieco w innym kontekście, ale wzbogacającym problematykę podjętą w rozprawie przez Autora.

W rozdziale trzecim, *Metodyka badań własnych*, zaprezentowano cel badań i jego znaczenie, model badań własnych, przedstawiono hipotezy badawcze, zastosowane metody. Autor zaprezentował także badaną grupę, organizację i przebieg badań oraz precyzyjnie określił zastosowane procedury badawcze.

Kolejny rozdział, czwarty, *Wyniki badań* zawiera sześć podrozdziałów, w których Doktorant zgodnie z przyjętą kolejnością hipotez weryfikuje je.

Rozprawę doktorską kończy rozdział *Dyskusja i wnioski*, Autor odniósł w nim uzyskane wyniki do wyników badań innych autorów i sformułował wnioski końcowe.

Na przeprowadzone badania uzyskano zgodę Niezależnej Komisji Bioetycznej ds. Badań Naukowych przy Gdańskim Uniwersytecie Medycznym.

Istotne walory części empirycznej:

- eksperyment w bardzo ekologicznej formie;
- dobrze opracowany model badawczy ukazujący hipotetyczne zależności między zmiennymi;
- brak zastrzeżeń natury metodologicznej, co do przeprowadzonych badań, które zostały dobrze zaplanowane, zrealizowane i zanalizowane;
- duża liczba badanych - 325 osób – pracowników różnych profesji medycznych (pielęgniarstwa, położnych, lekarzy), których cechą wspólną była praca na bloku operacyjnym;
- aplikacyjność uzyskanych wyników.

Literatura tej części pracy skłania również do sformułowania kilku uwag, których uwzględnienie w innych pracach może być przydatne w dalszym rozwoju Doktoranta:

- szkoda, że Autor nie stawia hipotez kierunkowych, a w świetle danych z literatury, można by takowe sformułować, np. odnosząc się do hipotezy 1. warto by wyodrębnić czynniki społeczno - demograficzne, które mają związek lub które wpływają na nasilenie wypalenia zawodowego, Płeć (jaka? Męska? Żeńska?), wiek (młodszy? Starszy?) mają wpływ na poziom wypalenia zawodowego, a tymczasem mgr Piotr Jarzynkowski pisze *Dane* (czyżby dane? A nie czynniki?, tak jak w dalszej części rozprawy, prawidłowo, Badacz pisze) *społeczno-demograficzne mają wpływ na poziom wypalenia zawodowego*.
- Czasami Doktorant bada zachodzące związki pomiędzy analizowanymi wymiarami, ALE używa słowa wpływ, to nie to samo, choć w dyskusji wyników interpretuje i omawia uzyskane wyniki prawidłowo;
- Kilkakrotnie pojawiają się błędy stylistyczne, np. s. 30 – przy prezentacji 2. Celu pracy Autor pisze Prezentacja związku zmiennych społeczno - demograficznych na poziom.....
- Gdy cytat, powinna być obok źródła podana strona

- Razi czasem język, zbyt potoczny, np. *przeprowadzonych na psychiatrach, na pielęgniarkach zabiegowych* (można by napisać badania, obejmujące grupę lekarzy psychiatrów, czy pielęgniarki zabiegowe);
- S.38 – przy prezentacji wyników kilka razy Autor zapisał $N=x\%$, np. $N=23,1\%$, Należy pamiętać, że przy N podajemy liczbę.

Uzyskane przez Badacza wyniki są cenne, a poddane badawczej analizie wypełniają oczekiwania recenzenta odnośnie do kwalifikacji poznawczej i poziomu rozprawy doktorskiej, pozwalając na jej pozytywną ocenę.

Całość rozprawy, w tym dyskusja wyników potwierdza, że Doktorant posiada dość dużą wiedzę interdyscyplinarną, pozwalającą na szczegółową analizę uzyskanych wyników, dowodzi krytycznego sposobu myślenia Autora.

Wyniki, co niezmiernie cenne, Doktorant przełożył na propozycje oddziaływań praktycznych. Aplikacyjność uzyskanych wyników, w mojej ocenie, zwiększa wartość recenzowanej pracy.

Biorąc powyższe pod uwagę, stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji dysertacja Pani mgra Piotra Jarzynkowskiego *WYPALENIE ZAWODOWE WŚRÓD PRACOWNIKÓW SZPITALNYCH BLOKÓW OPERACYJNYCH* w dużym stopniu spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, zgodnie z *Ustawą o tytułach i stopniach naukowych* z dnia 14 marca 2003 r., art. 31 (Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.).

W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału o Zdrowiu z Oddziałem Pielęgniarstwa i Instytutem Medycyny Morskiej i Tropikalnej o dopuszczenie mgra Piotra Jarzynkowskiego do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Marcela Kiedan